

33

Τέλη 15^{ου} αιώνα. Διατάξεις ναυτικού δικαίου προερχόμενες από την παράφραση του Κουνάλη Κριτόπουλου (Στοιχείο Ν, κεφ. Θ' και Ι', Στοιχείο Μ, κεφ. Δ') στο «Σύνταγμα κατὰ Στοιχεῖον» του Ματθαίου Βλάσταρη⁵. Αποτελούν κατ' ουσίαν παράφραση σε δημώδη γλώσσα του τίτλου ΙΑ' («Περὶ ναυτικῶν») του ΙΙ Βιβλίου και του τίτλου Η' («Περὶ μισθώσεως...», άρθρα 17Α, 17Β, 17C) του ΙΙΙ Βιβλίου της Εξαβίβλου του Αρμενόπουλου. Η έκδοση γίνεται με βάση κυρίως το χφ. 10 του Ιστορικού Αρχείου Σπάρτης.

Γ. Ροδολάκης, «Διατάξεις ναυτικοῦ δικαίου σὲ μεταβυζαντινὰ νομοκανονικὰ ἔργα», *ΕΚΕΙΕΔ* 22 (1975) [1977], σ. 176-183.

«... Ι (Στοιχείο Ν)

1. Περὶ τῶν ἐν ναυαγίῳ ριπτομένων. κεφάλαιον Θ'. νόμοι.

Ὅταν πλέη καράβη φορτομένον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ γένη ταραχὴ μεγάλη, καὶ διὰ τὰ μὴ δὲν πνηγῇ καὶ τὸ καράβη καὶ οἱ ἄνθρωποι εὐγάλουσι καὶ ρίξουσι φορτία εἰς τὴν θάλασσαν, ὅλοι ὅσοι ἔχουσι τὰ φορτία τους εἰς τὸ καράβη δίδωσι τὸν λογαριαμὸν τους εἴ τι τοὺς ὑπάγοι τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ ἔριξαν τὰ φορτία τους εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ζημιώνονται ἐπίσης πάντες κατὰ τὸν ποσὸν τῆς πραγματείας των. Καὶ ὅσα ἐρρίψασιν εἰς τὴν θάλασσαν, κατὰ πῶς ἡγοράσθησαν τιμοῦνται· ὅσα δὲ ἀπέμειναν εἰς τὸ καράβη κατὰ πῶς μέλλει νὰ πωληθοῦσι τιμοῦνται.

2. Περὶ ναυτικῶν. κεφάλαιον Ι. νόμοι.

Τῶν ναυτικῶν τὰ πάντα καὶ ὅσα εἰς τὴν θάλασσαν κρίνεται τῆς ῥόδου τῷ νόμῳ κρίνεται καὶ κατὰ πῶς λέγουσι τῶν ροδίων οἱ νόμοι ἔτζη κρίνονται. Διότι οἱ νόμοι τῶν ῥοδίων, πάντων τῶν ναυτικῶν νόμων παλαιότεροι εἶναι.

3. Οἱ ναῦται ἂν τολμήσωσιν νὰ πλέουσιν εἰς τὴν θάλασσαν μὲ καράβη καὶ οἱ πραγματευταί, χωρὶς κυβερνήτου, ἂν τὸ καράβη ναυαγήσῃ καὶ βυθησθῇ, καὶ οἱ ναῦται καὶ οἱ πραγματευταί ἐγκαλοῦνται. Οἱ μὲν πραγματευταί ἢ καὶ πραγματευταί ἂν οὐδὲν εἶναι περνοῦσι δὲ δι' ἄλλην τινὰ χρεῖαν ἐγκαλοῦνται, διότι ἀμελεῖς ἐγένοντο περὶ αὐτῶν. Οἱ δὲ ναῦται ἐγκαλοῦνται ὅτι καὶ τὴν ἐδικήν τους καὶ τῶν πραγματευτῶν τὴν προμήθειαν κατεφρόνησαν καὶ οὐδὲν ἐπήρασι κυβερνήτην μεθ' ἑαυτῶν. Τινὲς δὲ τοὺς ναύτας ἀθώους ποιοῦσιν καὶ μόνους τοὺς πραγματευτὰς νὰ ἐγκαλοῦσι λέγουσιν.

4. Καράβη ἢ κάτεργον ἂν προσκρούσῃ μὲ ἄλλον ξύλον καὶ βυθήσῃ το, εἰ μὲν ἀπὸ τὴν πολλὴν βίαν τοῦ ἀνέμου τοῦτο συμβῇ, οὔτε οἱ ναῦται οὔτε οἱ κυβερνήται ἐνάγωνται, ἤγουν ἐγκαλοῦνται. Εἰ δὲ ἀπὸ κακίας ἢ ἀμελείας τοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ναυτῶν ἐβυθίσθῃ χωρὶς βίαν ἀνέμου, ἐγκαλοῦνται καὶ οἱ ναῦται καὶ ὁ κυβερνήτης καὶ ὁ πρωρεύς. Καὶ ναύτης μὲν λέγεται ὅστις κουπίζει τὸ κουπή· ναύκληρος, ὁ δεσπότης τοῦ караβίου.

5. Βλ. και ακωτέρω στην εισαγωγή του παρόντος τόμου σημ. 25.

5. Ναύκληρος ἐὰν δεχθῇ τινὸς πράγμα χρεωστεῖ νὰ τὸ ἀποδόσῃ πάλιν. Εἰ δὲ οὐ θέλῃ νὰ τὸ δεχθῇ, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ τὸ δεχθῇ.

6. Οἱ ναύκληροι ἀπὸ τὰ συναλλάγματα τῶν ναυτῶν ἢ καλὰ ἢ ἄτυχα δὲν ἐγκαλοῦνται, ἀπὸ δὲ τὰ φτεσίματα αὐτῶν ἐγκαλοῦνται.

7. Ὅστις ἐμπιστευθῇ τινὰ εἰς τὰ πράγματά του ὅπου φορτώνει εἰς τὸ πλοῖον καὶ ποιήσῃ τὸν φύλακα τοῦ πλοίου, ὅσα πταίσει ὁ ἐμπιστευθείς, ἐγκαλεῖται ἐκεῖνος ὅπου τὸν ἐμπιστευθῇ.

8. *Περὶ γυναικῶν*

Ὅταν γίνῃ τινὰς εἰς καράβην ναύκληρος ἀπὸ γυναῖκα, εἰ τι φτέσῃ μόνος του ἀπολογεῖται καὶ ὄχι ἡ γυνή.

9. Ὑγόρασε κάτις καράβη μὲ ὅλην τὴν οἰκονομίαν, καὶ θέλει νὰ ἐπάρῃ καὶ τὴν βάρκαν ὅπου εἶναι μέσα, δὲν τὴν ἐπέρνη.

10. Ἐχουσιν ἄδειαν οἱ ναῦται καὶ οἱ κυνηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται, ὅταν πέσουσιν εἰς βίαν καὶ οὐδὲν δύνονται ἄλλοτρόπως ὅτι νὰ ἐγλύσουσιν, ἄλλου καραβίου σίδερον τὸ λεγόμενον ἄγκυραν, καὶ ἄλλοι τὸ λέγουσιν κάταν νὰ κόψουσι διὰ νὰ σωθοῦσιν, ἢ ἄλλων κυνηγῶν ἔργα νὰ χαλάσουσιν διὰ νὰ σωθοῦσιν· χωρὶς δὲ βίαν ὅστις τολμήσῃ τοιοῦτόν τι ποιῆσαι, ἐγκαλοῦσι τὸν καὶ ἂν ὁμολογήσῃ δίδει εἰ τι ἀξίζῃ ἢ κάτα, εἰ δὲ ἀρνηθῇ καὶ ἐλέγξουν τὸν δίδῃ τὸ διπλόν.

11. *Περὶ συνεισφορᾶς.*

Διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ καραβίου ἂν κόψουσι τὰ σχοινία του, πάντες ὅσοι εἶναι μέσα, τὰ ποιοῦσι.

12. Νὰ ἀγοράσῃ νέαν ἐξαρτίαν ὁ κύρις τοῦ καραβίου εἰς τὸ καράβη συνεισφορὰ δὲν γίνεται· ἤγουν μόνος του τὴν ἀγοράζῃ.

13. Ὁ ναύτης ἂν δόσῃ τινὰ καὶ σπάσουσι τὰ ὀρχίδια του, ἢ εὐγάλη τοὺς ὀφθαλμούς του, δίδῃ τὰ ἱατρικὰ καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ζημιώνεται φλωρία IB', ἀντὶ δὲ τοῦ σπασίματος φλωρία δέκα. Ὁ δὲ νόμος λέγει ὑπέρπυρα καὶ μὴ φλωρία.

14. Ἐὰν τις ἐμποδίσῃ καράβη καὶ συμβῇ ζημία ἀπὸ πυρὸς ἢ ἄλλης αἰτίας, πλατύζῃ τὴν.

15. *Περὶ τῶν βία ριπτομένων ἐκ τοῦ πλοίου.*

Ὅταν ἀπὸ βίαν ἀνέμου ἢ ταραχῇν θαλάσσης ῥίξουσιν εἰς τὴν θάλασσαν πράγματα, καὶ ἄλλοι τινὲς τὰ ἐπέρνουσι καὶ σώζονται, εἰ μὲν τὰ σώζουσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὅσον ὀκτὼ ὀργιάς τὸ βάθος, τὸ ἥμισυ ἐπέρνουσιν· ἐὰν δὲ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς γῆς ἢ μιᾶς πῆχης, τὸ δέκατον ἐπέρνη ὅστις τὰ διασώζει.

16. Ἐνανάγησέ τις εἰς τὴν θάλασσαν, ἐξέβαλε καὶ ἔρριπεν εἰς τὴν θάλασσαν εἰ τι εἶχε διὰ νὰ μὴ πνιγῇ· λοιπὸν διότι τὸ ἔριξε δὲν ἔχει νὰ τὸν εἰπῇ τινὰς ὅτι πλέον οὐδὲν τὸ ὀρίζει, ἀλλὰ εἶναι πάλιν ἐκείνου ὅπου τὸ ἔριξεν. Καὶ ἂν εὐγῇ ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὰ πράγματά του εἰς τὸν αἰγιαλὸν ὑπάγῃ καὶ λαμβάνει τά. Εἰ δὲ φθάσῃ τινὰς καὶ πιάσῃ τα χωρὶς τινὰ κίνδυνον, ἐπέρνη τα ἐκεῖνος ὅπου τὰ ἔριξε, καὶ δίδῃ του διὰ τὸν κόπον τοῦ ὅπου

τὰ ἐφύλαξεν εἴ τι φανῇ καλόν· εἰ δὲ μὲ κίνδυνον πολλὴν τὰ ἔσωσεν, ἐκέρδησέ τα ὅτι τὴν ζωὴν του ἔθηκεν ἢ νὰ ζήσῃ ἢ νὰ ἀπεθάνῃ καὶ διώκῃ ἐκεῖνον ὅπου τὰ εἶχεν καὶ ἔρριψέ τα εἰς τὴν θάλασσαν.

17. Ἐὰν ναυαγήσῃ καράβη διότι δὲν ἔχη κυβερνήτην, ὁ ναύκληρος ἐγκαλεῖται καὶ ἀποδίδει καὶ τὰ ναῦλα ὅπου ἐπῆρε προτύτερα ὥς ὅτι δὲν τὰ ἀπέσωσε τὰ πράγματα.

18. Ἐὰν οὐδὲν δύναται ὁ ναύκληρος νὰ σέβῃ εἰς τὸν λιμένα μὲ τὸ καράβη του καὶ εὐγάλη φορτία καὶ θέσῃ εἰς τὸ καράβη σου καὶ ναυαγήσῃ τὸ καράβη σου, ἐγκαλοῦσι τὸν πρῶτον ναύκληρον ἔαν παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν ἔθηκε τὰ φορτία εἰς ἄλλο καράβη ἢ παρὰ καιρὸν ἢ εἰς ἄτυχον καράβη· εἰ δὲ ραθυμίαν τινὰ δὲν ἔδειξεν ἀλλὰ πᾶσαν σπουδὴν καλὴν, δὲν τὸν ἐγκαλοῦσι.

II (Στοιχεῖο M, κεφ. Δ, 6)

Περὶ ναυτικῶν.

1. Ἐὰν ὁ ναύκληρος δὲν δύναται νὰ σέβῃ εἰς τὸν λιμένα ἀπὸ κακὸν καιρὸν, ἢ ὅτι τὸ καράβη δὲν βολῇ νὰ σέβῃ εἰς τὸν λιμένα, εὐγάλη ἀπὸ τὸ καράβη του φορτία καὶ βάλῃ εἰς τὸ ἐδικόν σου καράβη, ἂν πνιγῇ τὸ καράβη σου μὲ τῶν φόρτων, δὲν ἐγγαλοῦσιν ἐσένα ἀμὴ ἐκεῖνον τὸν πρῶτον ναύκληρον ὅπου εὐγάλε τὸ φορτίον ἀπὸ τὸ καράβη του καὶ ἔβαλε το εἰς τὸ ἐδικόν σου· ἂν εἶναι ὅτι παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν τοῦ φορτίου, μετήγαγε τὰ φορτία εἰς τὸ καράβη, εἰ δὲ μετὰ γνώμην αὐτῶν, τίποτε δὲν πλατύζει· ὁμοίως ἂν τὰ εὐγάλεν εἰς ἀνεπητίδιον καιρὸν ἢ εἰς ἐπητήδιον καράβη πλατύζει τα.

2. Ἐὰν ναυαγήσῃ τὸ καράβη διότι δὲν ἔχει κυβερνήτην νὰ κρατῇ τὸ τυμόνη, ὁ ναύκληρος καὶ οἱ ὑπηρέται ἐνέχονται.

3. Τὸ καράβη ὅταν ναυαγήσῃ, ὁ ναύκληρος δίδει τὰ ναῦλα ὅπου ἐπῆρεν πρωτύτερα.

4. Ναύκληρος λέγεται ὁ παραβοκύριος ...».

34

Τέλη 15^{ου}. Νοταριακὸ ἐγγράφο αἰρετοκρισίας καὶ πακτώσεως ακινήτου.
Χάνδακας.

J. K o d e r, «Eine kretische Urkunde des 15 Jh.», στὸν τόμο *Ἀκροθίνια. Sodalium Seminarii Byzantini Vindobonensis Herberto Hunger oblata*, Wien 1964, σ. 44-52.

35

Αρχές 16^{ου} αι. - 1761. Ιδιωτικὰ δικαιοπρακτικὰ ἐγγράφα. Κωνσταντινούπολη.
Χ. Πατρινέλης, «Πατριαρχικὰ γράμματα καὶ ἄλλα ἐγγράφα καὶ σημειώματα τοῦ 15-17 αἰῶνος ἐκ τοῦ κώδικος τοῦ Ἱεράκος (Ἑθν. Βιβλιοθ. Ἑλλ. 1474)», *EMA* 12 (1962), σ. 120 αρ. 1, σ. 141-142 αρ. 11.

